

Rozalice kao usmenoknjiževni minijturni oblik

Kolić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:160144>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Ivana Kolić

Rozalice kao usmenoknjiževni minijaturni oblik
(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Ivana Kolić

0009060381

Rozalice kao usmenoknjiževni minijaturni oblik

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost/Povijest

Mentorica: prof. dr. sc. Estela Banov

Rijeka, 12. rujna 2016.

Zahvala:

Veliku zahvalnost, prije svega, iskazujem svojoj mentorici prof. dr. sc. Esteli Banov, koja mi je brojnim savjetima pomogla u izradi diplomskoga rada. Hvala na strpljenju i posvećenom vremenu.

Također, zahvaljujem se gospodinu dr. vet. med. Damiru Škrtiću, na ustupljenim DVD-ovima *Večer selskih gucov*.

Zahvaljujem se svojim prijateljima i prijateljicama, osobito Katarini i Ani, bez kojih studiranje ne bi bilo isto.

Posebnu zahvalnost upućujem svojoj obitelji, roditeljima Barki i Damiru i sestrama Heleni i Moniki, koji su uvijek bili uz mene. Najveću zaslugu za sve što sam postigla pripisujem upravo njima.

Svima hvala od srca!

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Rozanje – rozalice.....	3
2.1. Rozanje	6
2.2. Prigode u kojima su se izvodile rozalice	8
3. Povijesna i zemljopisna određenost termina rozanja i rozalica.....	11
4. Rozalice kao usmenoknjiževni minijturni oblik	16
4.1. Rozalice kao dio usmene književnosti	17
4.2. Rozalice kao minijature usmene književnosti	20
4.3. Zastupljenost rime u rozalicama	22
5. Motivsko – tematska obilježja rozalica	23
5.1. Klasifikacija rozalica	24
5.1.1. Ljubavno semantičko polje	26
5.1.2. Religijsko semantičko polje	29
5.1.3. Sociološko semantičko polje.....	30
5.1.4. Etnološko semantičko polje	32
5.1.5. Glazbeno semantičko polje	34
6. Zaključak	36
7. Sažetak	37
8. Literatura.....	38
9. Pojmovnik.....	41
10. Tekstovi rozalica.....	42

1. Uvod

Naslov diplomskoga rada, *Rozalice kao usmenoknjiževni minijturni oblik*, potaknut je već ranije napisanim završnim radom pod naslovom *Rozanje – tradicijsko pjevanje Karlovačkog Pokuplja kao oblik nematerijalne kulturne baštine*. Rezultat je višegodišnjeg amaterskog proučavanja folklorne baštine Karlovačke županije, a isto tako i sudjelovanja u radu kulturno-umjetničkog društva „Lipovac“, Izvor“ te folklornog ansambla „Matija Gubec“ Karlovac.

No, ovaj rad okrenut je rozanju odnosno rozalicama. Naime, pokušat ću rozalice predstaviti kao minijature usmenoknjiževnog stvaralaštva. Naoko vrlo lagan posao iziskivao je mnogo truda. Ideju smještanja rozalica kao minijature usmenoknjiževnog stvaralaštva potpomognula je mentorica prof. dr. sc. Estela Banov. Predložila je da se otisnem u svijet minijatura vođena knjigom Josipa Užarevića *Književni minimalizam*.

Želim također skrenuti pažnju na sam naziv glazbenog izričaja rozanja. Naime na Listi zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske nalazi se po imenom *Glazbeni izričaj rozganja*.¹ Oba su termina ispravna samo što u pojedinim krajevima Karlovačkog Pokuplja, a pritom se misli na širu okolicu karlovačkog, dugoreškog i ozaljskog kraja, koriste različiti termini. Južniji prostori koriste i termin rozanja koji sam i sama odlučila prihvatiti.² Pritom se za tekstove rozanja koristim terminom rozalice. U radu su opširno objašnjena oba termina, a isto tako navedeni sinonimi koji se koriste u pojedinom području.

Također, posebno je važno istaknuti u kojim su se prilikama izvodile rozalice što se može iščitati u drugom poglavlju. U trećem sam poglavlju

¹ Vidi: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=3650>

² Prostor mog istraživanja rozanje je općina Generalski Stol odnosno selo Duga Gora. Valja napomenuti kako se u samom centru Generalskog Stola naizmjenično koriste oba termina, i rozanje i rozanje. Dok u selu Duga Gora, prema mojim kazivačima, koristi samo termin rozanja.

iznijela povijesne i geografske odrednice rozalica koje su smatram vrlo važne za razumijevanje ovog posebnog književnouslymenog minijaturnog oblika. Prilikom usustavljenja povijesnog pregleda poslužila sam se člancima i knjigom *Glazba četiriju rijeka* dr. sc. Grozdane Marošević jedne od glavnih promicateljica rozanja od zaborava.

U sljedećem, četvrtom poglavlju dolazimo do ključnog dijela ovoga rada, pripadanje rozalica usmenoknjiževnom minijaturnom obliku. Rozalice u povijesti njihova postojanja nisu proučavane s ovakovog gledišta. Svakako, to mi je otežavalo posao iz razloga što se nisam imala osloniti na dosadašnja istraživanja. Prototip po kojemu sam pokušala slagati cjelovitu priču o rozalicama kao književnouslymeni minijaturni oblik svakako je bio bećarac. Naime, Josip Užarević je također pokušao dokazati književnouslymenu minijaturnu tradiciju bećarac.

Predstavljanje rozalica na sasvim drugačiji način nastavlja se u petom poglavlju gdje ih pronalazimo u svijetlu njihovih brojnih tematsko-motivskih obilježja. Klasifikacija rozalica odrađena je prema Kekozovom modelu podijele poslovice koju sam preslikala na prikupljene tekstove rozalica (njih čak stotinu i sedam), čiji se popis nalazi na kraju ovoga rada. Smatram kako je podjela rozalica prema prisutnim temama i motivima na ljubavno, religijsko, sociološko, etnološko i glazbeno semantičko polje najprikladniji odabir.

Svaki distih rozalica sazdan je od brojnih tema i još brojnijih motiva koji nam pričaju priču prošlih vremena. Onih sretnijih i manje sretnijih trenutaka. Ovim radom pokušala sam dočarati taj minijaturni svijet i opisati ga kao usmenoknjiževno bogatstvo koje nam je ostavljeno na čuvanje.

2. Rozanje – rozalice

Rozanje je, kao poseban glazbeni izričaj, 2010. godine Ministarstvo kulture Republike Hrvatske uvrstilo na Listu nematerijalnih kulturnih dobara, što je bilo veliko priznanje za sva folklorna društva i pojedince koji su se borili za očuvanje od zaborava. U današnje vrijeme, najčešće tekstove rozalica možemo čuti uz pratnju tzv. gucov³, dok je u prošlosti to bila tek jedna od mogućih realizacija tekstova.

Rozalice su glavno sredstvo prenošenja određenih poruka recipijentima tijekom rozanja. Poruka odnosno tekst rozalice mogao je biti upućen pojedincu ili pak cijeloj jednoj zajednici (to je svakako ovisilo o danoj životnoj situaciji). Tekstove izvode pojedinci. No, u nekim situacijama izmjenjuje se više pojedinaca pa bismo mogli kazati da se među njima uspostavlja razgovor ili kako je to Marošević s etnomuzikološkog stajališta rekla glazbeni dijalog. (Marošević 1994: 93) Potrebno je naglasiti kako rozalice, koje su rimovani deseterački distisi, sadrže sveukupnu filozofiju, običaje, psihologiju te društvena ponašanja jedne zajednice.

U prošlosti, ovaj glazbeni izričaj bio je vrlo popularan na području Karlovačkog Pokuplja. Mnogi domišljati pojedinci smišljali su u trenu, u nekoj od situacija, tekstove rozalica koje su se potom prenosile s generacije na generaciju do današnjih dana.

Rozalice kao deseteračke distihe možemo smatrati minijaturom usmene književnosti. Prema Josipu Užareviću, najvažniji kriterij za određivanje jezičnoumjetničkoga minimalizma jest veličina ili opseg teksta koji upućuju na prostornu i vremensku obuhvatnost teksta. Prilikom određivanja donje granice književnoga minimalizma smatramo djela koja su sastaljena najmanje od dvije riječi. (Užarević 2012: 15) Uzmemo li u obzirom navedenu donju granicu

³ Glazbeni sastav, također na Listi nematerijalne kulturne baštine. U sastav gucov obično ulazi jedna do dvije violine, bugarija i berda (bas/bajs)

minijaturnog teksta od tek dvije riječi deseteračke distihe, rozalice možemo smatrati književnom minijaturom.

Na prostoru Republike Hrvatske, rozalice nisu usamljena minijaturna pojava, postoji cijeli niz deseteračkih distiha kao što su: ojkanje (rozalice su zapravo njihova podvrsta), bećarac, ganga te rera.⁴ Promatrajući ih iz perspektive lirskih usmenoknjiževnih oblika navedeni deseterački distisi imaju veliku sličnost s rozalicama. Možemo primijetiti razlikovnost samo prema određenim vokalnim obilježjima. Glazbeni izričaj ojkanje pronalazimo na području Dalmatinskog zaleđa. Ovo je poseban način pjevanja “iz grla”. Stihovi, baš kao i u rozalicama, pokriveni su temama od ljubavi pa do društvene tematike.⁵ Rera je deseterački distih također vrlo sličan rozalicama koji je rasprostranjen na području Cetinske krajine. Baš kao i rozalice, stihovi rere opisuju svakodnevne pojave, ismijavanja. Deseteračke distihe gange možemo čuti na području Imotske krajine te u susjednoj Bosni i Hercegovini.⁶

Bećarac je vrlo sličan s rozalicama, a možemo ga čuti na prostoru Baranje, Slavonije i Srijema. Odlikuje ga veseo i vedar tekst koji je prožet alegorijama te metaforama.⁷ Minimalizam se u bećarcu, a onda možemo reći i rozalicama, ostvaruje na dva plana: na planu sadržaja i izraza. Usto pripadaju među najkraće lirske usmenoknjiževne oblike te ih na taj način možemo usporediti i s poslovicama. (Užarević 2012: 150) Uzmemo li u obzir kako je poslovica također usmenoknjiževni oblik, sa zasebnim oblikovnim zakonitostima, zasebnom estetikom i izvedbom, možemo uvidjeti kako na gotovo istom principu djeluju i rozalice. (Kekez 1996: 13)

U svijet minijaturnih oblika, odnosno kako ih Andre Jolles naziva jednostavni oblici, svakako uključujemo i rozalice. To možemo uvidjeti prema nekoliko Jollesovih zaključaka o jednostavnim oblicima. Minijaturni oblici, to

⁴ Neki od njih kao što su ojkanje i bećarac nalaze se na UNESCO-voj Listi nematerijalne kulturne baštine

⁵ *Ojkanje* preuzeto: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6234> posjet: 8. rujna 2016.

⁶ *Ganga, rera* preuzeto: <http://www.ricice.hr/ganga.html> posjet: 8. rujna 2016.

⁷ *Bećarac* preuzeto: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7153> posjet: 8. rujna 2016.

jest jednostavni, su oni oblici koji se ostvaruju i u životu i u jeziku; ostvareni su u jednostavnom obliku te izgrađuju posredovani oblik; isto tako jednostavni oblici ozbiljuju se pomoću jezičnih gesta; a mogu se izdvojiti iz određene duhovne zaokupljenosti. (Jolles 2000: 244)

U poslovicama, bećarcu i rozalicama kao što smo vidjeli pronalazimo sličnosti. U sva tri oblika možemo pronaći sintezu iskustva, života, ljudskih odnosa ili pak socijalnih osjećaja. Za poslovice, Andres Jolles, u svojim je *Jednostavnim oblicima* sažeo:

Bilo gdje i bilo kada svaka se poslovice morala najprije jednom izgovoriti. Ako se tada svidjela onima koji su je čuli, prenijeli su je dalje, još su je dakako preoblikovali i skratili, dok nije dobila, udobno obličje i tako postala općepoznata. (Jolles 2000: 143)

Upravo su se na taj način i prenosili tekstovi rozalica. Zvučnije, one domišljatije oblikovane zasigurno su ostale u sjećanju pojedinaca. Potom su ti pojedinci, u za to odgovarajućem trenutku, upotrijebili upamćenu rozalicu koju su proslijedili i na kraju su neke od njih sačuvane do današnjih dana. Možemo pretpostaviti da su neke od njih izmijenjene, a poneke ostale u izvornim oblicima.

Prije nego što se još dublje uđemo u svijet rozanja i rozalica, valja nam objasniti ova dva pojma, iza kojih se krije mnoštvo sinonima.

2.1. Rozanje

Malobrojna literatura uputit će nas kako je ovo poseban način glazbenog izvođenja. Smatra se podvrstom ojkanja, a slušajući taktove rozanja na to nas svakako i može podsjetiti. Međutim, promatrajući rozalice s književnoumjetničke strane možemo ih poistovjetiti s poetikom bećaraca odnosno pismicama, kako ih je Josip Užarević pokušao sagledati kao minijature književnoga usmenog stvaralaštva.

Marošević je rozanje opisala kao kratki solistički vokalni oblik kojima je tekstualna osnova deseterački distih; za koji je osobit melizmatički uvod na slogu „oj“ koji prethodi svakom stihu. (Marošević 1986: 142) U daljnjem tekstu više ćemo se orijentirati na deseteračke distihe koji su predmet ovog rada.

Podrijetlo i nastanak imena rozanja nije nam poznat. U Klaićevom *Rječniku stranih riječi* pronalazimo riječ rozati, rozam uz koju stoji objašnjenje praviti nabore, nabirati. (Klaić 1984: 1177) Upravo ovu riječ možemo povezati s dijelom narodne nošnje koja se nosi na područjima Karlovačkog Pokuplja, a to su *krila*, koja se nabiraju. Možemo, dakle, pretpostaviti da je tako deseterački distih dobio ime.

*Rozganje/samica/posamič/posamica/glasnice*⁸ sve su ovo sinonimi za glazbeni izričaj rozanja. Poznato nam je, kako je, naziv rozganje karakterističan u južnijim dijelovima Karlovačkog Pokuplja, tzv. dugoreško područje te uža okolica Karlovca. No, kako sam u *Uvodu* napomenula, na širem dugoreškom području, u općini Generalski Stol, pronalazimo i naziv rozanje. Kako sam i u svome prethodnom radu navela, možemo samo pretpostaviti zašto se u toj zajednici prihvatio takav oblik. Možemo zaključiti kako se tijekom generacija jednostavno radi lakšeg izgovora ispustio glas <g> (rozganje < rozanje). (Kolić

⁸ Navedeni termini su sinonimi za glazbeni izričaj rozanja. **Rozganje** je termin karakterističan za južnije dijelove Karlovačkog Pokuplja. **Samica** je termin karakterističan za sjevernije predjele Karlovačkog Pokuplja (Rečicu, Šišljavić) **Posamič** je termin koji pronalazimo na području draganićanskog kraja. **Posamica** termin karakterističan za rozanje na području ozaljskoga kraja, a termin **glasnice** pronalazimo na području Vrhovca.

2014:10) No, isto tako možemo pretpostaviti kako je određena zajednica željela pokazati razlikovnost naspram druge zajednice te je odlučila upotrijebiti naziv rozanje.

U sjevernijim pak dijelovima Pokuplja upotrebljava se termin posamič koji se odnosi na draganićansku općinu. Vrlo sličan naziv koristi se u ozaljskom području. Tamo je deseterački distih poznat pod nazivom posamica. (Marošević 2010b:84) Prostor Rečice i Šišljavića koristi pak termin samica. Ovaj termin i nije toliko neobičan, navedemo li kako prilikom izvođenja sudjeluje pojedinac. U vrhovačkom području pronalazimo još jedan naziv za deseteračke distihe, a to su glasnice. Marošević je razvila pretpostavku kako bi ovaj naziv mogao dolaziti od glagola „glasati se“. Razlog tome je razdvojenost izvođača stihova te se oni moraju javljati i odazivati odnosno glasati izvođenjem glasnica. (Marošević 2010b: 83)

Kao što smo mogli uočiti mnoštvo je termina za jedan glazbeni izričaj. Najčešće korištenim terminom, rozganja, uvrstio se na Listu zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske gdje je prepoznatljiv diljem Lijepe naše.

2.2. Prigode u kojima su se izvodile rozalice

Parafrazirajući Laurija Honka mogli bismo rozalice opisati kao prirodni resurs vrijednih dokumenata prošlosti (Honko 2010: 352). Sami tekstovi rozalica mogu nam otkriti filozofiju življenja onog vremena. Rozanje, odnosno samo osmišljavanje tekstova rozalica, bio je svojevremeni način kojim su pojedinci mogli na nešto slobodniji i opušteniji način iznijeti svoje viđenje svijeta, razmišljanja pa i svoje misli i osjećaje. Isto tako na taj način mogli su komentirati postupke ostalih članova zajednice. Tekstovi rozalica bili su prisutni u svakodnevnom životu zajednice, ali isto tako i u svečanijim trenucima. Uopće nije bilo neobično koristiti rozanje tijekom teških fizičkih poslova, odlazaka po vodu, ispaše, „čijanja perja“ ili pak onim radosnijim trenucima, u kojima su žitelji Karlovačkog Pokuplja mogli predahnuti od svakodnevnog posla, kao što su svadbe, krstítke ili „prošćenja“⁹ ili pak trenucima koji nisu bili prihvatljivi društvenom normom (kritiziranje, izrugivanje).

Nepregledna i šumovita područje, brda i udoline (u ovome kraju poznatije kao *drage*) mjesta su nastanka rozalica. Naime, jedno od najčešćih mjesta izvođenja rozanja, to jest smišljanja tekstova rozalica, bilo je u prirodi. Seljaci su za vrijeme ispaše životinja, obrađivanja zemlje ili pak prilikom žetve smišljali tekstove rozalica.

Sve su to bili trenuci zajednice, u kojima se usmenim putem, to jest usmenom komunikacijom, koja je bila popraćena mimikom, ali i gestama, prenosila razmišljanja, sudovi, (ne) odobravanja situacije u kojoj se pojedinac nalazio. Nerijetko su tekstovi rozalica protkani sarkazmom i zajedljivošću. Možemo pretpostaviti kako je to rezultat duhovnog stanja svakog pojedinca, koji

⁹ Proštenje, odnosno u govoru Generalskoga Stola *prošćenje*, društveno je okupljanje seljana, njihovih rođaka i prijatelja, uz hodočasnike i druge namjernike, na blagdan seoskih ili župnih svetaca zaštitnika. Na proštenje su obvezatno dolazili trgovci, različiti obrtnici, ugostitelji, glazbenici i drugi zabavljači (vlasnici vrtuljaka i sličnih naprava i dr.), priređivali su se plesovi i sl. Vrijeme za komuniciranje sa širom društvenom zajednicom. Isto tako bila je to i prilika za druženje mladih, iskazivanje naklonosti mladića i djevojke. Vidi: *proštenje* <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50729>

je u danom trenutku osmišljavao tekstove rozalica s ciljem kako bi uspostavio govornu komunikaciju.

Marošević je istaknula kako upravo izvođenje rozalica bila i sama ljudska potreba za komunikacijom i kreativnim izražavanjem u situacijama u kojima se nije mogao ostvariti razgovor zbog prostorne udaljenosti. (Marošević 1994: 93)

Kako u karlovačkom području nalazimo izrazito patrijahalno društvo, žene su smišljanjem tekstova rozalica pokušale iznijeti svoja razmišljanja i viđenja nekih od situacija. Mogli bismo reći da je nekim ženama zapravo ovo bio jedini verbalni način iskazivanja mišljenja. To svakako možemo potkrijepiti jednom od rozalica:

Duga njiva, a široka brazda.

Nedam dragom da mi bude gazda! (Večer 6)

Jedan od najsvečanijih prigoda u kojima su se izvodile rozalice svakako su svadbe i krstitke. Tijekom svadbenog događanja obično su tekstove osmišljale starije žene (majka mladoženje i mlade), a posebnu ulogu imao je zastavnik ili barjaktar. Njegove su rozalice često bile protkane duhovitim zgodama mladoženje ili odnosima između novih obitelji.¹⁰

Smišljanje rozalica bilo je vrlo plodonosno za vrijeme *prela*. Vrijeme okupljanja mladih, najčešće u kućama ili dvorištima onih malo bogatijih seljaka, ali to nije pravilo. U to vrijeme nastajale su vrlo zanimljive rozalice. Razlog tome je što su mladići i djevojke upravo putem rozalica mogli progovoriti o neuzvraćenim ljubavima ili čežnjama.

Rozalice je također bilo moguće čuti i na raznim *prošćenjima*. *Prošćenja* su obično bila seoske zabave na kojima su svirali *popularni guci*, a poneki domišljati pojedinci iznosili su svoja razmišljanja, društvena događanja, ljubavne zavrzame, pomoću rozalica, prisutnima.

¹⁰ Jedan od ponajboljih prikaza svadbe Karlovačkog Pokuplja, svakako je prikaz *Vjenčanja i voženje ruva* KUD-a „Izvor“ Generalski Stol.

U 21. stoljeću situacija je ponešto drugačija. Tekstove rozalica ne možemo više čuti za vrijeme teških radova, u svadbama ili pak na *prošćenjima*. Kako bi se očuvala baština Karlovačkog Pokuplja, održavaju se brojne manifestacije i smotre folklora, kao što su npr. *Večer selskih gucov*¹¹, gdje folklorna društva pokušavaju očuvati rozanje i rozalice.

Pojedinci pokušavaju opisati i trenutnu društvenu situaciju pa to nerijetko čine upravo rozalicama. Jedan od takvih prikupljenih tekstova je:

Kravu dojim ti me zoveš diko,

Opašće mi mobitel u mliko! (Večer 9)

Ovim primjerom možemo uočiti kako smišljanje tekstova rozalica nije samo daleka prošlost, već je prisutna i u sadašnjosti.

¹¹ *Večer selskih gucov* jest folklorna manifestacija koja se održava od 2004. godine. Navedena manifestacija uobičajeno se održava krajem godine. Cilj ove manifestacije jest očuvanje od zaborava poseban glazbeni izričaj rozanja te glazbeni izričaj sviranja gucov. Gotovo sva kulturno-umjetnička društva na području Karlovačke županije, a gdje se ova dva izričaja njeguju, sudjeluju na navedenoj manifestaciji. Isto tako većina društava organizira i smotre folklora u svojim mjestima u kojima se mogu čuti rozalice odnosno rozanje.

3. Povijesna i zemljopisna određenost termina rozanja i rozalica

U relativno malenim zajednicama diljem Karlovačke županije, usred teškog seljačkog života, kao što smo već ranije spomenuli, razvio se poseban glazbeni izričaj, rozanja. Način života, uz povijest i zemljopisnu rasprostranjenost, imali su veliku ulogu u nastanku tekstova rozalica, odnosno samoga rozanja.

Tekstovi rozalica, prema Marošević, počeli su se sustavnije prikupljati tek tridesetih godina 20. stoljeća (poznat nam je podatak kako su se hrvatske usmene lirske pjesme počele sustavnije zapisivati još u 18. stoljeću). Tridesetih godina, vrijeme je u koje su se, rozalice, još uvijek izvodile kao dio svakodnevnice Karlovačkog Pokuplja. Pronalazimo dva notna zapisa u zbirci *Hrvatske narodne pjesme i plesovi iz 1951. godine*. Većina građe, odnosno zabilježenih rozalica Špoljara, Žganeca i još ponekih istraživača, ostala je u rukopisu. (Marošević 2010a: 15) Važno je spomenuti i istraživanja Božićnih običaja u Bariloviću, Ivana Horvatića, koji je pokušao objasniti sam pojam rozanja. O ovom izričaju pisao je, doduše samo opisao, kako graničarski pastiri „glasni oj jekajući izvode“ i Ivan Kukuljević Sakcinski, davne 1843. godine, u svome putopisu *Put u Senj*. (Marošević 1994: 92) Što nam svakako može biti dokaz postojanja rozalica i u devetnaestom stoljeću.

Svojim karakterističnim slogom „oj“¹² podsjeća nas na još jedan glazbeni izričaj, ojkanje, a svojim tekstovima na bećarac. Slušajući rozanje možemo zaključiti kako je ono zapravo inačica ojkanja. Upravo to navodi i Marošević. Ona smatra kako je rozanje podvrsta ojkanja. Dalje navodi kako je ojkanje tipična pojava stočarskog stanovništva dinarskog područja Hrvatske, a možemo također povezati sa starobalkanskim podrijetlom pa iz toga možemo zaključiti da vrijedi i za samo rozanje. (Marošević 2010b: 83)

¹² Valja napomenuti kako ovaj početni karakteristični slog nije isti u svim mjestima izvođenja rozalica. U nekim područjima, kao što je to draganićanski kraj koristi se ponešto drugačiji oblik „o-ho-oho-o-o“.

Postavljaju se pitanja, kada je i kako, samo rozanje pronašlo put u Karlovačkoj županiji, odnosno Karlovačkome Pokuplju¹³? Možemo li uopće utvrditi pravu godinu nastanka rozanja? Marošević nam otkriva kako je to vjerojatno posljedica seobe dinarskoga stanovništva još u 16. i 17 stoljeću što nam svakako ne odaje točan podatak nastanka. (Marošević 1994: 98) No, svakako nam mogu biti smjernice podaci poznatog karlovačkog povjesničara Radoslava Lopašića, koji navodi kako je u mjestima Prilišće, Vukova Gorica, Bosiljevo i okolnim mjestima, u razdoblju 16./17. stoljeća doselio veliki broj čakavskog stanovništva iz Bosne (Lopašić 1895: 7), a što se tiče jugoistočnog dijela Karlovačkog Pokuplja, možda poznatijeg naziva, Kordun, naselili su se pravoslavni Vlasi. I upravo na tim prostorima „u narodu“ ne ćemo pronaći tekstove rozalica, odnosno čuti zvuke rozanja, što svakako potvrđuje teoriju Grozdane Marošević. Odnosno, u onim mjestima gdje nisu zabilježena veća migracijska kretanja, to jest starosjedilačka mjesta, možemo reći kako je na tim prostorima (današnjim prostorima izvođenja tekstova rozalica) rozanje kao glazbeni izričaj postojao i ranije. (Marošević 2010a: 25)

Kao što sam već u svojem prethodnom radu naglasila, ovo je teritorij brojnih migracija u povijesti, gdje je dolazilo do miješanja etnički raznorodnog stanovništva, a samim time dolazilo je i do miješanja kulture i običaja. (Kolić 2014: 5) Poznati karlovački povjesničar Radoslav Lopašić savršeno je opisao geografsku smještenost i povijesnu situaciju Karlovačkog Pokuplja:

Veoma krasan i romantičan dio naše hrvatske domovine prostire se od Kupe prema jugu uz Koranu i Mrežnicu, a ne manje zanimiva i prošlost ovih

¹³ Sam naziv Karlovačkog Pokuplja, kako je to Marošević istaknula, u folklornim krugovima, odnosi na prostor koji se proteže na zapadnim i sjevernim dijelom uz rijeku Kupu, a na jugu i istoku je obavijeno dijelovima gorske Hrvatske. (Marošević 2010a:25) Smatram kako je ovaj naziv, više iz praktičnih razloga, korisno upotrebljavati kada govorimo o područjima koji u svojim zajednicima njeguju rozanje kao jedno od posebnosti ovoga kraja. Karlovačko Pokuplje širi je naziv za prostor šire okolice karlovačkog, dugoreškog i ozaljskog kraja.

priedjela, koji bijahu kroz vjekove krvavim pozorištem događaja u povjesti hrvatskog naroda. (Lopašić 1895: 3)

Zemljopisna rasprostranjenost kraja utjecala je na kulturu i običaje. Povijesna su događanja imala važnu ulogu u određenju kulture, koja Karlovačko Pokuplje vežu uz povijest Vojne krajine. Drugim riječima, Karlovačko Pokuplje (u ovome kontekstu bolje je upotrijebiti naziv Karlovčka županija kako bismo odredili i područja koja ne koriste glazbeni izričaj rozanja) bilo je sastavni dio obrane od Turaka. Navedeni podatak može nam govoriti mnogo o društvu koje je obitavalo na tim područjima. Jasno nam je kako je to pogranični prostor, linija obrane od Turaka, prostor svakodnevnog gibanja stanovništva, nemira.

Tijekom dvadesetih godina 20. stoljeća u selima Karlovačkog Pokuplja pokušava se razvijati nacionalni duh, a time i hrvatska kultura. S povijesnog gledišta, dvadesete godine bile su godine stalnoga previranja. Hrvatska se našla pod srbijanskim hegemonizmom i kasnijim jugoslavenskim unitarizmom. Iz tog razloga kao logični nastavak, Hrvatska seljačka stranka stvorila je program u kojem se unutar Seljačke sloge, razvijaju smotre hrvatske seljačke kulture, javljaju se također potreba za obavljanjem narodne kulture u seoskim sredinama. Upravo na tim smotrama pa već i od 1938. godine rozanje zauzima svoje mjesto u programima i na taj način se prenosi duh kulture Karlovačkog Pokuplja. (Marošević 2010a: 98-103)

Potom dolaze Prvi i Drugi svjetski rat, ova područja također su bila pogođena ratnim stradanjima. Muškarci su odlazili na bojišta pod tuđim zastavama, iskusili su glad i siromaštvo. U Drugom svjetskom ratu mnogobrojni seljaci okusili su prisustvo njemačkih vojnika, iznenadne napade partizana koji su im otimali ljetinu.

Nakon što je Drugi svjetski rat završio i krenulo se ka stvaranju socijalističkog režima, nova je vlast pokrenula oživljavanje kulturno-prosvjetne djelatnosti te osnivanje amaterskih društava. Četrdesetih godina 20. stoljeća pojavljuju se folklorne skupine koje izvode umjetničke obrade i stilizacije

narodne glazbe i plesa, a djelovale su uglavnom u okviru gradskih kulturno-umjetničkih društava i seljačkih radnih zadruga. U navedenom desetljeću narodna umjetnost smatrala se vrijednom tvorevinom gdje se naglašavao slavenski karakter, ali i kao važan čimbenik zbližavanja radništva i seljaštva. (Marošević 2010a: 116) Sve navedene činjenice utjecale su kako na sastav stanovništva tako i na kultura, a na koncu i na daljnji razvoj samog rozanja odnosno tekstova rozalica.

Kako je vrijeme odmicalo, ovaj oblik glazbenog izričaja smatrao se nazadnim, odnosno politika socijalističke Jugoslavije smještala je folklor, a onda time i izvođenje tekstova rozalica, u vezu s kršćanstvom što se nije slagalo s demagogijom vladajućih. To se izrazito osjećalo za vrijeme otvaranja granica prema zapadu. (Goldstein 2008: 517) Govorimo o razdoblju 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća. Marošević ističe kako je upravo 50-ih godina seljačka kultura koju povezujemo uz tradiciju, njegovanje zavičajnosti, vjerske osjećajnosti i nacionalne pripadnosti proglašena zaostalom i primitivnom pa tako i smetnja u napretku i razvoju zemlje. (Marošević 2010a: 118) Tada su folklor, a samim time i rozalice, bili popraćeni stigmom nazadnosti, odnosno pojavom koja nema mjesta u suvremenom zapadnom načinu života.

Društvo se u navedenim desetljećima preobražava. Sela se elektrificiraju što polagano osigurava ulazak televizora u seoska kućanstva. Na taj način televizija postaje sredstvo djelotvornog kulturalnog i jezičnog ujedinjenja zemlje. Ono što je potrebno napomenuti, a imalo je negativan utjecaj na daljnji razvoj rozalica, jest iseljavanje seoskog stanovništva u gradske sredine. Kako je bavljenje poljoprivredom postalo sinonim siromaštva, seljaci su napuštali svoja seoska gospodarstva. Iseljavanju je također pomoglo i povećan rast izgradnje stanova u gradskim sredinama. (Goldstein 2008: 522-523)

Navedeno stanje opisuje i Marošević u svojoj knjizi. Objašnjava kako do polaganog zaborava ovih minijturnih tekstova, 60-ih godina, dolazi uslijed

gospodarske nerazvijenosti, migracije stanovništva u potrazi za boljim životom i „modernijim“ načinom života. (Marošević 2010a: 135)

Tijekom druge polovice 60-ih godina, amatersko njegovanje folklornih skupina pospješit će se organiziranjem raznih smotri i festivala na razini cijele zemlje. Na karlovačkom području do kraja 80-ih dolazi do osnivanja većeg broja društava, a time i očuvanjem tradicije te samih rozalica. (Marošević 2010a: 156)

Tijekom Domovinskog rata na području Karlovačkog Pokuplja stradalo je brojno stanovništvo. Mnogi su domovi uništeni, ceste i mostovi razrušeni. Nisu bile pošteđene ni brojne narodne nošnje, glazbala i ostali predmeti starine.

Nadalje, Marošević slikovito opisuje razdoblje 90-ih godina, osobito nakon Domovinskog rata, smatra ih „renesansom“ karlovačkog folklor. (Marošević 2010a: 162) U rozalice se udahnuo neki sasvim novi život. Nakon dužeg povijesnog razdoblja postaju važni dio identiteta stanovništva Karlovačkog Pokuplja što se pokušava zadržati raznim manifestacijama u kojima se prenose tekstovi rozalica na sljedeće generacije.¹⁴

¹⁴ Svakako je glavna i jedna od najstarijih manifestacija koja se bavi očuvanjem glazbenog izričaja *rozanja* i *gucov*, *Večer selskih gucov*. Također tu možemo ubrojiti i smotru folklor *Igra kolu* kao i mnoge druge smotre, u organizaciji kulturno-umjetničkih društava, diljem Karlovačkog Pokuplja na kojima se još uvijek može čuti *rozanje*.

4. Rozalice kao usmenoknjiževni minijaturni oblik

Hrvatska usmena književnost bogata je i raznovrsna u dvama oblicima. Pojavljuje se u neposrednoj živoj izvedbi i zapisima usmenoknjiževnih tekstova tijekom povijesti. (Botica 1995: 5)

Botica naglašava kako svaka usmenoknjiževna struktura, od minijaturnih formi do složenijih oblika, svoje puno značenje ima unutar cjeline narodnoga života i običaja, a isto tako, više nego igdje u tradicijskoj kulturi dolazi do pomicanja žanrovskih granica. Tako da ne postoji sustavnije imenovanje usmenoknjiževnih tvorevina. (Botica 2013: 43-48)

U daljnjem tekstu, detaljnije ćemo opisati jednu od usmenoknjiževnih tvorevina, rozalice. Iako su rozalice poznate kao glazbeni izričaj, u ovome radu, kroz određen broj prikupljenih tekstova rozalica, prikazat ću ih kao vrijedni dio usmene književnosti. Odnosno pokušat ću objasniti kako rozalice možemo promatrati kao jedan od mnogobrojnih minijaturnih književnih oblika.

Botica je naglasio važnost zapisa usmene književnosti, u kojima je pohranjeno veliko književno, kulturno, etnološko i antropološko blago hrvatskoga naroda koje je dostojan spomenik svijesti hrvatskoga naroda. (Botica 1995: 5) Ovime možemo kazati kako su rozalice svakako dio tog velikog blaga u kojima je pohranjeno književno, kulturno, etnološko i antropološko blago.

Važno je naglasiti kako se usmena književnost očituje i živi u inačicama, više nego u strogo programiranim književnim rodovima. (Botica 2013: 50)

4.1. Rozalice kao dio usmene književnosti

Kekez je iznio definiciju usmene književnosti kao najstarijegi najdugotrajnijega oblika umjetničkoga stvaranja jezičnim medijem. (Kekez 1998: 133) Ostvarivala se unutar cjelokupnoga narodnog života i običaja, pretežito pripada području etnološke znanosti, i još šire, kulturne antropologije. (Botica 2013: 39) Vidiček iznosi kako se nazivom usmena književnost imenuje ona književnost koja se priopćuje usmeno u kontaktnoj komunikaciji. (Vidiček 2011: 241) Botica nam ukazuje kako je u prošlim vremenima usmena književnost stvarana u neposrednoj živoj izvedbi te je predstavljala obilježje ukupnog duhovnog života svih hrvatskih krajeva, a samim time i područja Karlovačkog Pokuplja. (Botica 1995: 5)

Usmena književnost nastajala je u mnogim društvenim zajednicama. Prenosila se usmeno s koljena na koljeno, kako Bošković–Stulli kaže: iz davnih dana i nama nepoznate starine. (Bošković–Stulli 1971: 36) Upravo književnost, usmena književnost, prati čovjekov razvoj od samog trenutka, kada je osjetivši vrijednost riječi počeo motivirati sebe i sve oko sebe. (Botica 2013: 21)

Bošković–Stulli smatra kako je usmena književnost kroz svoje posebnosti sastavni dio umjetničke književnosti svake nacionalne književnosti. (Bošković–Stulli 1971: 48) Možemo li onda reći da su i *rozalice* dio nacionalne književnosti? U načelu, svakako možemo. No, potrebne su svakako dublje analize.

U članku *Smisao i značaj suvremenih medija u prikupljanju i proučavanju hrvatske usmenoknjiževne baštine*, pronalazimo kako jednom kada su usmenoknjiževne tvorevine, u ovome kontekstu *rozalice*, zapisane ili pak snimljene (u novije vrijeme i pomoću videozapisa) prema njima se ponaša kao prema književnim djelima. (Babić i Vekić 2013: 164) Upravo nam Bošković–Stulli objašnjava kako se s aspekta književnopovijesnog pojma narodnog pjesništva, usmena književnost orijentira prema autentično snimljenim

zapisanim oblicima tradicijskog usmenog istraživanja. (Botica 2013: 44) Botica nas pak upućuje kako istraživači usmenoknjiževnih tvorevina, odnosno struktura, stvaraju konstrukcije primarnog nastanka teksta, njegovo primarno jezično oblikovanje koje kasnije nastavlja živjeti usmenom komunikacijom. Za njega je nastanak prvotnog teksta samo jedna njegova realizacija, ali se ona, ako se izvodi u živoj komunikaciji nanovo ostvaruje svaki put kad god se ta tvorevina, to jest struktura izvodi, bez obzira na vrijeme i mjesto gdje se to događa. (Botica 2013: 51)

Upravo su pjevanje i govor bili osnovni mediji prenošenja informacija. (Babić i Vekić 2013: 164) Na taj način funkcioniraju i tekstovi rozalica. Tekstovi rozalica prenose se s koljena na koljeno, nismo sigurni u vrijeme njihove pojave (pretpostavlja se u 16. i 17. stoljeću za vrijeme turskog nadiranja i brojnih migracija stanovništva koja su tada izazvana), a pjevanje deseteračkih distiha jedan je od medija prenošenja informacija ili pak možemo reći čuvanja djelića povijesti. Rozalice su se smišljale u danoj situaciji. Možemo pretpostaviti kako su se oni nadareniji pojedinci doskočili zanimljivijim tekstovima koje je zajednica s oduševljenjem prihvatila i prenosila dalje. U rozalicama su sažete društvene norme i običaji koji su bili prihvatljivi u prošlim vremenima, filozofija jedne zajednice, ali isto tako i svakodnevni trivijalni događaji. Baš kao što je slučaj i s poslovicama, one koje su bile prihvatljive široj zajednici, koje su sadržavale sažetu mudrost i zvučnost ostale su u sjećanju zajednica. Stulli nas dalje upućuje kako su mediji u kojima se prenosi usmena književnost, u ovome slučaju, možemo uvrstiti i rozalice, agrafične društvene sredine, koje ne moraju biti doslovce nepismene (u Karlovačkom Pokuplju mogli bismo svrstati seljačku sredinu). (Bošković–Stulli 1971: 36) No, ipak rozalice pronalazimo u seoskoj sredini i to potvrđuje ovaj navod. Vidjeli smo kako je ovo prostor stalnih migracija i dosta nestabilan prostor u kojem pismenost u povijesti nije bila glavna okupacija stanovništva. Možda nam to također objašnjava i kasnije prikupljanje tekstova rozalica.

Ono što je svakako važno naglasiti kako su rozalice dio folklorne tradicije. Drugim riječima, one se danas ostvaruju putem scenskih prikaza. Bošković Stulli, u jednom od svojih mnogobrojnih radova, piše kako se djela usmene književnosti (ovdje ubrajamo i tekstove rozalica) ostvaruju kao improvizirane izvedbe u prirodnom situacijskom kontekstu kao interpretacije kreativnih izvođača uz interakcijsko sudjelovanje publike, povezano s izvantekstovnim elementima izvođačeva glasa, mimike, gesta. (Bošković–Stulli 2010: 184) No, u ponekim trenucima upravo scenski nastup, kako rozalica tako i ostalih tradicijskih tekstova, ponekad narušava njihovu izvornost. Odnosno amaterska društva prilagođavaju tekstove modernim standardima te tako nerijetko dolazi do estetskog uljepšavanja rozalica, a onda svakako govorimo o narušavanju njihove prvotnosti. To možemo svakako primjetiti i prilikom izvođenja rozalica na folklornim smotrama i manifestacijama. Primjećujemo, kako starije izvođačice rozalica, koriste arhaični govor dok mlađe izvođačice tu istu rozalicu, nerijetko izvode u duhu standardnog jezika.

Svu ljepotu usmene književnosti sažeo je Botica u svojoj knjizi *Povijest hrvatske usmene književnosti*. Upućuje nas kako usmena književnost i dalje živi u svojoj prirodnoj sredini, živi i funkcionira kao dragocjena baština onih koji je još imaju, izvode i cijene. (Botica 2013:52) U duhu rozanja o očuvanju baštine Karlovačkog Pokuplja, ali općenito hrvatske baštine, možemo reći:

Ovi su guci veseleg zanata,

Vi čuvate običaj Hrvata! (Večer 6)

4.2. Rozalice kao minijature usmene književnosti

Minijature ili jednostavni oblici prema Solaru se mogu shvatiti kao jezične tvorevine koje zahvaćaju, oblikuju i izražavaju određenu životnu pojavu. (Solar 2001: 211) Svaki pojedini deseterački distih, odnosno rozalica upravo ima ovo obilježje. U ta dva jednostavna distiha sadržan je jedan isječak iz životne svakodnevnice pojedine zajednice. Odnosno, rozalice kao jezične tvorevine, zahvaćaju, oblikuju te izražavaju neke od svakodnevnih životnih pojava:

*Netretiću, alaj si na glasu,
Krave oru, a volovi pasu. (Večer 2)*

Ili pak:

*Lako ti je poznati bećara,
Vino pije i zdravo se smije. (Večer 4)*

Ne bismo trebali umanjiti vrijednost malih ili kako ih u literaturi često pronalazimo pod nazivom sitni oblici. I sitni oblici prema Užareviću imaju svoj jezik i način oblikovanja, drugim riječima imaju svoju stilistiku. (Užarević 2012: 42) Botica nam sugerira kako jednostavna, to jest minijaturna forma, ne znači i minijturni vrijednosni sud jer ti oblici po svojoj izražajnoj, stilskoj i funkcionalnoj osobitosti svakako nisu vrijednosne kategorije. (Botica 2013: 488)

Užarević nam pojašnjava kako je minimalizam u umjetnosti raširena pojava, a razne pretpostavke minimalizma mogu u različitim područjima života i djelovanja biti različite. (Užarević 2012: 43)

Na planu izraza, rozalice bismo mogli uvrstiti u skupinu najkraćih lirskih usmenoknjiževnih oblika. Uvrštenost u navedenu skupinu naoko je vidljiva iz deseteračkih distiha. Prije svega, rozalice su jedan od mnogobrojnih folklornih žanrova. To nam svakako ukazuje da se rozalice ostvaruju na nešto drugačiji način od standardnih lirskih pjesama. Rozalice su prožete kroz vokalnu i

moguće instrumentalnu glazbu, a danas najčešće kroz izvedbu na pozornicama. Možemo tvrditi kako su ovi deseterački distisi vrlo kompleksna pojava.

Jolles nam je ukazao kako je svim minijaturnim, odnosno on ih naziva jednostavnim oblicima, zajedničko da se u jeziku ozbiljuju pomoću jezičnih gesta – s druge strane, jezične su geste one koje nam, kao jezične jedinice, morfološki spoznatljive omogućuju da jednostavne oblike odvojimo jedne od drugih i da ih razlikujemo. (Jolles 2000: 217)

Nakon svega, rozalice možemo okarakterizirati kao minijaturna literarna forma dvodijelne strukture. Drugim riječima, rozalica u svome prvom dijelu sadrži iskaz (izvođačica nešto primjećuje, osjeća..): *Gledaj oči koliko vas ima*; u drugome dijelu očekuje se razriješenje iskaza (izvođačica opisuje što je vidjela, što je osjetila, što je učinila...): *ja ću vama zapjevati svima*.

4.3. Zastupljenost rime u rozalicama

U ovome radu, središte zanimanja su rozalice kao minijturni oblik hrvatske književnosti te njihova motivsko-tematska obilježja, ali valja se nakratko osvrnuti na ulogu rime u rozalicama.

Rimu pronalazimo u većini zabilježenih stihova i ona ima vrlo važno mjesto u rozalicama. Dinamičnost te duhovitost rozalica pospješuje rima. Što možemo uvidjeti na sljedećem primjeru:

Diko di si ove noći bio?

Druge žene opet si ljubio. (Večer 4)

U većini prikupljenih rozalica, a isti je slučaj kod bećaraca, rima je ženska odnosno podudaraju se dva sloga.

Užarević je prilikom proučavanja bećaraca (koji imaju sličnost s rozalicama) ustanovio kako rima ima tri ključne uloge. Upravo te uloge primjenjujemo i u rozalicama koje se prožimaju i uzajamno uvjetuju. Prva od njih je glasovno-ritmička, druga kompozicijska, a treća semantička. (Užarević 2012: 154)

5. Motivsko – tematska obilježja rozalica

Rozalice su motivsko-tematski vrlo raznovrsni minijaturni oblici. U njima je sadržana cijela povijest, filozofija i kultura jedne šire zajednice.

U prikupljenih stotinjak, audio-vizualno zabilježenih rozalica, uočavamo cijelu lepezu raznovrsnosti motiva i tematike. Možemo uočiti kako među rozalicama prevladava tematika ljubavi, odnosno svi popratni motivi sunašca, srdašca i ostalih. Dakako, oni imaju posebnu simboliku u deseteračkim distisima.

Iako su rozalice vrlo kratke forme, u njima je sažimana kultura, običaji i misao jedne zajednice, to nas nikako ne smije navesti na krivi put razmišljanja, kako nam rozalice ne mogu ponuditi raznolikost tema. Upravo suprotno, u rozalicama pronalazimo pravo bogatstvo sačuvanih uputa o prošlosti, o tome kako su razmišljali naši stari, kako su se odnosili u pojedinim trenucima i mnoštvo drugih životnih tema. Skupljajući tekstove, skupljamo i slažemo dijelić povijesti, dijelić svakodnevnog života jednog seoskog čovjeka koji se borio kako preživjeti, kako očuvati dio svoje kulture. Kako je Botica istaknuo: nisu ni računali na to da je ono što rade stvaralački rad. (Botica 2013: 50) Možemo biti samo sretni što su određeni pojedinci, određenu svakodnevnu temu, uklopili u nešto što danas nazivamo rozalice.

Teoretičar književnosti Milivoj Solar, istaknuo je kako lirske pjesme mogu imati i imaju otvoreni put ka novim i bezbrojnim temama. Tako i rozalicama tema može biti o svemu o čemu se može povesti razgovor. (Solar 2001: 184) Solar dalje ističe kako se tipične teme mijenjaju, ali zadržavaju (...) sklonost prema izražavanju nekih odlučujuće važnih i tipičnih ljudskih situacija (...). (Solar 2001: 184)

Ono što je vrlo važno prilikom izražavanja teme, ali ne samo izražavanja već i određivanja teme u rozalicama, odnosno u svim usmenoknjiževnim tvorevinama svakako jest jezik. Botica naglašava kako je upravo jezik taj koji u

usmenoknjiževnim tvorevinama posebno odabran jezik odnosno jezik najširih slojeva naroda prikladan za određenu literarizaciju. Objašnjava kako se taj jezik zapravo ne razlikuje od svakidašnjeg komunikacije i već time možemo zaključiti kako su teme svakodnevnice. (Botica 2013: 224) Nadalje Botica ističe kako je nalaženje prikladnog pojmovlja za motive općenito u većini tvorevina, u našem slučaju u rozalicama, zapravo bit usmenoknjiževne stilistike. (Botica 2013: 224)

Teme koje pronalazimo u rozalicama savršeno su inkorporirane u svaku životnu situaciju koju opisuju. Kadšto spretnije ili manje spretnije, ukazuju na bogatstvo izraza i sadržaja rozalica.

Motivi, ono što zapravo ostvaruje temu te udahnuje život rozalicama, brojni su ovim minijutarama usmene književnosti. Bezbroj je motiva, a svaki ima vrlo važnu ulogu u izričaju rozalica.

5.1. Klasifikacija rozalica

Josip Kekez ističe kako je vrlo teško klasificirati usmenoknjiževne oblike. No, ipak je potrebno izvršiti klasifikaciju iz praktičnih razloga kako bismo što lakše koristili neke od primjera u svakodnevnice svrhe ili pak radi preglednosti skupljenog gradiva, ali i zbog poetičkog opisa književnog oblika. (Kekez 1984: 58-59) Upravo iz istog razloga potrebna je i klasifikacija rozalica.

Proučavajući klasifikaciju poslovice (kao što smo već spomenuli također jedna od minijaturnih usmenoknjiževnih oblika) u prošlosti je najčešći, ali usto i najlošiji kriterij bilo klasificiranje prema abecednom redu odnosno poslovice su se sortirale prema inicijalnim leksemima. Sljedeći oblik klasifikacije bio je prema tematskom kriteriju koji je praktičniji od prethodnog oblika, ali još uvijek ne zadovoljava praktičnu upotrebu. Poznato je još i klasificiranje prema oblikovnom načelu koje je također nepotpuno, ali pruža nešto potpuniju sliku poetike poslovice. (Kekez 1984: 58)

Botica ističe kako se uglavnom koristi podjela prema određenim semantičkim poljima, odnosno podjela na religijsko, sociološko, psihologijsko, filozofijsko i antropologijsko semantičko polje. (Botica 2013: 496) Nadalje, valja istaknuti kako se prema *Hrvatskom jezičnom portalu*, semantičko polje označava kao sustav semantičkih jedinica to jest skup riječi koje označavaju srodne pojmove, a sve se odnose na određeno područje ljudske svijesti.¹⁵ Kekez smatra kako klasifikacija prema semantičkim poljima odgovara klasifikaciji poslovice iz razloga što poslovice segmentiraju i apstrahiraju životne pojavnosti s individualnoga viđenja koje se poistovjećuje s općim iskustvom. (Kekez 1984: 59)

Ovakvu podjelu prema semantičkim poljima uspostavio je i Kekez u knjizi *Poslovice, zagonetke i govornički oblici*. Prema Kekezovoj klasifikaciji, poslovice dijelimo prema sljedećim semantičkim poljima: društveno značenjsko polje, etnološko, filozofsko, kalendarsko, moralno, politološko, povijesno, profesijsko, psihološko te vjersko značenjsko polje. (Kekez 1996: 61-174)

Kao što smo u uvodnim dijelovima spoznali, rozalice još nisu predmet proučavanja u teoriji književnosti te na taj način ne postoji ni određena klasifikacija. Kako su poslovice vrlo slične proučavanoj minijaturnoj usmenoknjiževnoj tvorevini, rozalicama,¹⁶ u sljedećoj podjeli korišten je princip podjele prema semantičkim poljima koji je preuzet prema navedenom zamišljenom modelu podjele poslovice u Josipa Kekeza.

Prema spomenutom Kekezovom modelu klasifikacije poslovice, a obzirom na semantiku rozalica, primjereno je navedenu lirsku minijaturu podijeliti na: ljubavno, religijsko, sociološko, zavičajno te glazbeno semantičko polje.

¹⁵ *Semantičko polje* preuzeto s: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dIZgXxg%253D posjet: 16. kolovoza 20016.

¹⁶ Vidi poglavlje: 2. *Rozanje - rozalice*

Kako u mnogim rozalicama dolazi do preklapanja određenih tema i motiva, vrlo ih je teško svesti na strogo čistu klasifikaciju u određeno semantičko polje.

5.1.1. Ljubavno semantičko polje

U prikupljenim rozalicama možemo uočiti kako prevladava tema ljubavi. Ljubav je inkorporirana u mnoge rozalice na razne načine. Možemo pretpostaviti kako je ljubav ta koja je imala jednu od glavnih uloga u životima mladih djevojaka i mladića, općenito svih ljudi. Ljubav je ta koja nas pokreće u životu. No, isto tako znamo kako su se rozalice izvodile u trenucima fizičkog rada, ispaše stoke, a tu su najčešće sudjelovali mladi ljudi koji su željeli skrenuti pažnju kako na sebe tako i na svoje simpatije i ljubavi. Kako u navedenim trenucima, mladići i djevojke najčešće nisu bili u blizini odraslih, upravo su domišljatim rozalicama mogli obznaniti svoje osjećaje onoj drugoj osobi. Često su osjećaji bili obostrani. No, ponekad to nije bilo tako. Isto tako, rozalice su se kako je već navedeno, izvodile na svadbama što nas upućuje na neizbježnu ljubavnu tematiku.

Glavne teme u ovom semantičkom polju su mnogobrojne što nas upućuje na moguće daljnje podjele. Možemo pretpostaviti kako bi daljnjim prikupljanjima rozalica taj broj svakako porastao i proširio svoje značenjske veze.

Podteme koje pronalazimo u ljubavno semantičkom polju u dosadašnjim prikupljenim rozalicama su: nestrpljive ljubavi, rastavljeno dvoje mladih, prevarene ljubavi, tajne ljubavi, nestašne mladenačke ljubavi, propale ljubavi, ukradeni poljupci, zabranjene ljubavi. Sve navedene podteme bile su prisutne u svakodnevnom životu pojedinca u određenoj zajednici.

Jedna od zanimljivijih podtema svakako je ona u kojoj mladić i djevojka ne mogu dočekati trenutak kada će se ugledati. Kako je u većini slučajeva njihova ljubav bila tajna, na vrlo su domišljat način prilikom fizičkog rada, ispaše stoke ili pak *sijela*,¹⁷ zaljubljeni rozalicama slali domišljate poruke. Tim porukama željeli su požuriti svoje susrete. Odnosno, uopće ugovoriti susret s voljenom osobom. Tako nas sljedeća rozalica upućuje u čari očekivanja susreta s voljenom osobom:

*Daleko je subota i sreda,
Mili dragi dođi preko reda. (Večer 4)*

Na ovu podtemu svakako bismo mogli nadovezati onu s tajnim ljubavima. Tajne su ljubavi bile uobičajena pojava iz više razloga. Jedna od njih je nemogućnost samostalnog odabira voljene osobe. Drugi mogući razlog je već dogovoreni brak što nije bilo neobično niti u seoskim sredinama Karlovačkog Pokuplja. Treći razlog, a koji je možda i najprisutniji, odnosno društveno prihvatljiv, jest da mladići i djevojke nisu mogli javno pokazivati i iskazivati svoju ljubav zbog određenih i zadanih društvenih normi ponašanja.

*Dođi dragi okolo i preko!
Šaraj staze da te ne opaze! (Večer 6)*

Podtema rastavljeno dvoje mladih često se može uočiti u rozalicama, a isto tako i u ostalim pjesmama. Dramatična radnja i nemogućnost ostvaraja ljubavne sreće između mladića i djevojke imalo je plodno tlo prilikom osmišljavanja tekstova. Rastavljanju mladića i djevojke najčešće je bila odgovorna majka ili otac, smatrajući kako odabranik ili odabranica nisu dostojni njihova djeteta. U sljedećim dvjema rozalicama upravo je prikazana opisana situacija:

*Koj rastavi dva mila srdašca?
Moja mama i još dvije žene. (Večer 4)*

¹⁷ *Sijelo* je seosko večernje okupljanje na kakvom zajedničkom poslu uz zabavljanje. Vidi: *sijelo* <http://hjp.znanje.hr/>

Moja mama i još dvije žene
Rastavile dragoga od mene! (Večer 4)
Nisam dragoga vidjela od lani,
Čula jesam da mu majka brani! (Večer 9)

Vrlo često u rozalicama pronalazimo tematiku u kojima nalazimo prevarene žene kao i nestašne mladenačke ljubavi.

Diko di si ove noći bio?
Druge žene opet ljubio! (Večer 4)
Četiri sam prevarila lole,
I tebe ću milo janje moje. (Večer 8)

Isto tako česte u ljubavnom semantičkom polju pronalazimo rozalice koje se odnose na zabranjene ljubavi, kao i na ukradene poljupce.

Nemoj diko zaboravit mene.
Grijeh je ići oko tuđe žene! (Večer 9)
Ljubi dragi moja usta mala,
Ja ću tvoja, ako budem znala! (Večer 9)

Brojni motivi koji su popraćeni u ovim temama su šaroliki (dvoje mladih, staze, mjesečina, sjajno nebo, sreća, večer, šećer, ruža, golub i mnogi drugi).

Mnogi od ovih motiva zapravo imaju neku simboličku važnost. Primjerice golub, simbolizira ljubav. No, može imati i sasvim suprotno značenje u svakodnevnom, običnom govoru kada simbolizira lakovjerna čovjeka. (Chevalier i Gheerbrant 2007: 188) Tako u sljedećoj rozalici uočavamo spomenuti motiv goluba:

Misliš diko da me neće niko!
Moj golube, trojica me ljube. (Večer 8)

Golub, u navedenoj rozalici, svakako može simbolizirati lakovjernog čovjeka odnosno u ovim stihovima djevojka želi prikazati mladića kao naivnog, lakovjernog.

U ovoj podijeli rozalica pronalazimo često stihove koji su prilično lascivna sadržaja:

Lezi mala na jelovo granje!

Pa ćeš znati što je milovanje! (Večer 6)

Što je rezultiralo ovakovim stihovima teško je reći. Možemo samo pretpostaviti kako je neki mladić otvoreno želio iskazati svoje namjere ili se pak želio iskazati u društvu. Navedeni dvosmisleni stihovi izazivali su salve smijeha.

5.1.2. Religijsko semantičko polje

Vjera u Boga i poimanje Božje prisutnosti imale su veliku ulogu u ljudskom životu. U prošlosti više je bilo izraženo u seoskoj sredini, gdje je gotovo većina nepismenih ljudi za svaki loš događaj tražilo razlog i moguće rješenje u Bogu. Iz tog razloga nije nimalo neobično što u nekim tekstovima rozalica pronalazimo povezanost uz religiju, odnosno vjeru. U prikupljenim rozalicama, manji je broj stihova, u kojima pronalazimo teme povezane uz religiju, odnosno vjeru, ali prema kazivačima one su u prošlosti bile vrlo česte i uobičajene.

U ovoj klasifikaciji, prema religijskom semantičkom polju, najčešće se spominje Bog u obliku zazivanja u teškom trenutku, odnosno u trenutku kada se iznevjeri vjersko učenje:

Diko moja ja te jako volim,

Kad pogrješim, Bogu se pomolim. (Večer 9)

Uvjetno rečeno rozalice su često korištene kao oblik zazivanja u određenim životnim situacijama. Zazivanje Božjeg imena ljudi su smatrali kao olakšanje, odnosno pomoć u određenoj životnoj situaciji.

Mili Bože, koliko ljepote.

Kad bi znala ja bi kome dala. (Večer 4)

Proklinjanje je bilo još jedan način gdje se zazivalo Božje ime:

Ne vidio Boga i sunašca.

Ne vidio Boga i sunašca. (Večer 4)

Navedena rozalica nadovezuje se na prethodnu rozalicu¹⁸ koju pronalazimo u ljubavno semantičkom polju to jest odnosi se na podtemu u kojoj se brani ljubav između mladića i djevojke. Ovo je svakako dokaz kako je vrlo teško odrediti granicu između određenih navedenih semantičkih polja.

Isto tako, zastupljena je i tema ljubavi prema bližnjima, koja je najčešće uspoređivana s ljubavi prema Bogu.

Volim diku ko' dragoga Boga.

Kad ga nema, volim i drugoga. (Večer 7)

U prikupljenim rozalicama uočavamo kako se ne pojavljuju uobičajeni motivi koje bismo očekivali za religijsko semantičko polje. Pritom mislim na motive kao što su janje, milost i slično. Već se pojavljuju Bog i sunašce, visine.

5.1.3. Sociološko semantičko polje

U ovoj skupini, sociologijskom semantičkom polju, možemo razdijeliti na nešto više tema s mnoštvo motiva. Razlog tome je svakako kompleksnost skupine.

Na prethodnim stranicama ovoga rada, navedeno je kako su žene koristile *rozalice* kao mogućnost izražavanja. Odnosno, koristile su ove minijature kao mogućnost iznošenja vlastitog mišljenja o temama o kojima nisu smjele javno govoriti. Upravo iz takvih razloga jedna od tema koje proizlaze u ovoj skupini jest pokušaj ženskog osamostaljivanja:

Duga njiva, a široka brazda.

Nedam dragom da mi bude gazda. (Večer 6)

¹⁸ Vidi 29. str.

Mogli bismo kazati kako je ovdje na neki način zastupljen pravi mali oblik nesvjesnog feminističkog pokreta koji pronalazimo u selima Karlovačkog Pokuplja gdje je prevladavao patrijarhalni sustav.

Sljedeća vrlo široka tema jest običaj voženja *ruva*¹⁹:

*Sad se vozi škrinja i blazina*²⁰,

A sutra će mila materina. (KUD "Izvor")

Motivi koji su dočarali ovaj običaj su: *mila materina, škrinja i blazina, majka, rastanak, svekrvica*. Ove tekstove obično su smišljale kume, a opisuju uobičajeni životni ciklus jedne mlade djevojke. Motiv majke je vrlo upečatljiv i simbolizira utočište, toplinu te nježnost. (Chevalier/Gheerbrant 2007:407) Također po ruvu se moglo vidjeti koliko je neka djevojka bogata što je imalo veliko značenje u zajednicama. Označavalo je bogatstvo, odnosno siromaštvo porodice iz koje je djevojka dolazila.

Jedna od vrlo važnih tema u sociološkom semantičkom polju jest i odabir odgovarajućeg supružnika. Pritom se pažnja skreće da taj odabir ne bude bećar (pritom se misli i na guca):

Nemoj mala gledati bećara,

Od bećara nema gospodara. (Večer 4)

Ili pak:

Moja mama tri ćeri imala,

Al' ni jednu gucu nije dala. (Večer 9)

Primjećujemo kako je glavni motiv bećar koji je zapravo vrlo čest u rozalicama ove skupine. Nema dobru konotaciju te uglavnom označuje onoga koji se opija i provodi sa ženama.

Da sam znala ne bi se udala,

Da ćeš piti i druge ljubiti. (Večer 9)

¹⁹ *Ruvo* je odjeća, haljina. U ovome kontekstu označuje djevojačku opremu koju udavača odnosi u mladoženjinu kuću. Vidi: <http://hjp.znanje.hr/>.

²⁰ *Blazina* označava jastuke odnosno perinu (prostirku u postelji). Vidi: <http://hjp.znanje.hr/>.

Jedna od čestih tema ove skupine jest i prolaznost vremena. U potpunosti je motivima kao što su: *suze, krilo, mladost*, gdje možemo odrediti i postojanje određenih takozvanih podtema.

One se najčešće odnose na prisjećanje mladih dana. U rozalicama obično pronalazimo kako se pojedinac sa sjetom sjeća svoje mladosti. Štoviše žali za njome.

*Kad se sjetim kak` je nekad bilo,
Suze same padaju u krilo. (Večer 6)*

Isto tako pronalazimo i one rozalice u kojima se prisjećaju mladenačke neostvarene ljubavi:

*Mili Bože koliko sam stara.
Moje srce još voli bećara. (Večer 6)*

Vrlo česta tematika unutar ovog semantičkog polja je i uzaludno potrošena mladost:

*Oj, mladosti ja bi zaplakala.
Kad te nisam uživati znala! (Večer 7)*

5.1.4. Etnološko semantičko polje

U prikupljenim rozalicama možemo uvidjeti kako su pomoću stihova hvalili svoja mjesta, svoja sela. Glavni motiv u ovom semantičkom polju svakako je selo (govorimo o Mostanju, Netretiću, Poljicima, Rečici, Vučjaku, Zadobarju).

Sporedni motivi koji nadograđuju glavni motiv sela svakako su *brda, polja, krave, janje, vol, pjevanje, slavuj*. Svi ovi navedeni motivi imaju relativno samostalno značenje unutar same rozalice te поближе opisuju i nadograđuju glavni motiv, to jest selo.

Motivi kao što su vol i krava nisu slučajno odabrani. Poznato nam je kako vol simbolizira dobrotu, smirenost i snagu, a krava je pak simbol zemlje hraniteljice. (Chevalier i Gheerbrant 2007: 327–835) Oba simbola imaju glavnu ulogu u životima svakog seljaka.

Uglavnom je tema rozalica u ovom semantičkom polju naoko vezana uz motiv sela, ali često se ta tema grana dalje unutar istih stihova, na temu ljubavi ili pak temu gucov.

U prikupljenim rozalicama tako ćemo selo pronaći opisano kao najljepše, kao izvor svog smiraja:

Selo moje, i brda i polje.

U tebi sam uvijek dobre volje! (Večer 4)

Također selo je opisano kao mjesto u kojem je autor stihova pronašao svoju ljubav, svoje zlato.

Oj, Poljice selo kraj Korane.

U tebi sam izabrala janje. (Večer 6)

Ili pak:

Oj, Rečico selo zavijato,

u tebi sam izabrala zlato. (Večer 8)

U navedenom primjerima etnološkog semantičkog polja, pojedinac, koji osmišljava tekstove rozalica, kao što primjećujemo, vrlo često geografski smješta svoje rodno selo. On već u prvom dijelu rozalice navodi naziv rodnoga sela, a potom navodi naziv rijeke ili pak drugog sela koji se nalazi u blizini. U drugom dijelu rozalice dobivamo određenu misao koju je autor želio poručiti zajednici, odnosno nekoj drugoj osobi. U ovome slučaju ta poruka se odnosi na odabir voljene osobe koja često bude uspoređivana umiljatim janjetom ili pak nekom od plemenitih kovina. Ova dva motiva imaju svoju simboličnu ulogu u rozalicama. Nisu bezrazložno odabrana. Janje smatramo kao nešto što je blaženo i neoskvrnjeno. (Chevalier i Gheerbrant 2007: 236) Pojedinac, odnosno pojedinica svoga životnoga suputnika upravo uspoređuju s janjetom. Vrlo slično

je i u drugoj rozalici u kojoj se životni suputnik uspoređuje kao zlato, a upravo zlato prema predajama označava najdragocjeniju kovinu, to jest savršenu kovinu. (Chevalier i Gheerbrant 2007: 874)

Isto tako česta tema ove skupine jest gordost sela:

*Sva su sela naokolo bela,
A Rečica stoj ko' kapela. (Večer 8)*

5.1.5. Glazbeno semantičko polje

Guci odnosno svirci u ovom semantičkom polju postaju dominantan motiv, onaj glavan motiv. Na prethodnim stranicama objašnjeno je kako su *guci* glazbeni sastav od najčešće jedne do dvije violine, bugarije i bajsja (berde). Bili su prisutni na svim *prošćenjima*, svatovima i sličnim događajima. Njihova uloga bila je uveseljavanje sveprisutne zajednice.

U stihovima rozalica, kao glavni motiv, guci postaju središnjica oko koje se granaju svi ostali motivi. Najčešći motivi koji nadopunjuju ovaj glavni motiv su: *srce, mjesečina, zorica, zvuci, violina, dika, bećari*. Svi navedeni motivi savršeno opisuju glavni motiv, guce, to jest svirače.

Kao što smo već naveli, u prošlosti su guci uvijek bili oni koji su zabavljali svijet oko sebe dugo u noć. Zato nam uopće nije neobično što često uz guce pronalazimo upravo motiv mjesece, to jest mjesečine:

*Mjeseče bećarsko sunašce,
Noću siješ i bećare griješ. (Večer 4)*

Ovdje možemo uvidjeti kako simbolika motiva određuje samu temu. Drugim riječima, Mjesec predstavlja simbol spoznaje odnosno simbolizira i vrijeme koje prolazi, vrijeme koje on mjeri svojim uzastopnim i pravilnim fazama. (Chevalier i Gheerbrant 2007: 442) Upravo je česta tema rozalica veselo slavljenje života, pogotovo u navedenom semantičkom polju.

Tema koju često pronalazimo u glazbenom semantičkom polju rozalica jest ljepota gucov. Također tema postaju i svirači pojedinih glazbala. Odnosno djevojka koja je smišljala rozalice, a željela je privući pažnju nekog od svirača, to je uradila svojim pomno smišljenim stihovima:

Svaka cura sebi momka bira,

Ja ću onog kaj na bajsu svira. (Večer 7)

Jedna od učestalih tema jest i česta nevjera gucov. Ovdje ponovno možemo uočiti preklapenje određenih semantičkih polja. U ovome slučaju govorimo o preklapnju ljubavnog semantičkog polja te glazbenog semantičkog polja. Naime, guci su bili poznati kao veliki ljubitelji žena. Upravo iz tog razloga ima veliki broj rozalica na ovu tematiku

Guci moji, violine vaše!

Vi ljubite i cure i snaše! (Večer 7)

6. Zaključak

Tekstovi rozalica putovali su s generacije na generaciju. Stariji su ih prenosili mlađima. Nove povijesne okolnosti, nova vremena rađala su nove tekstove. Ti isti tekstovi ponovno su se prenosili u sljedeće generacije da bi u konačnici pojedinci, a zatim zajednice odlučile izvoditi i prikazati filozofiju življenja prethodnih vremena.

Ovim radom rozalice su prikazane kao minijturni oblik usmene književnosti karakterističan za Karlovačko Pokuplje. Brojni prikupljeni deseterački distisi prepuni su tema i motiva kroz koje iščitavamo povijest jedne zajednice, njihove običaje, njihov jezik. U ovome radu, iz razloga što nisu provedena teorijska istraživanja o rozalicama, prilagodila sam Kekezov model klasifikacije poslovice prema semantičkim poljima. Prema prikupljenoj, djelomičnoj građi ZAKUD-a ponudila sam moguću klasifikaciju rozalica prema ljubavnom, religijskom, sociološkom, etnološkom te glazbenom semantičkom polju. Dakako, daljnjim prikupljanjem te istraživanjem, svakako će biti moguće odrediti i veći broj semantičkih skupina.

Ovim radom otvoren je put ka mogućim novim istraživanjima rozalica. Svakako, rozalice su jedan od deseteračkih distiha lirske minijature koje su i danas produktivne u lirskoj usmenoj književnosti.

Na kraju ovog rada želim zaključiti, kako su rozalice usmenoknjiževni minijturni oblik, koji valja njegovati i čuvati od zaborava. Važno je naglasiti kako je potrebno sprovesti dublje istraživanje ovih malih bisera Karlovačkog Pokuplja. Vidjeli smo u radu kako su ojkanje i bećarac ušli na UNESCO-ovu Listu nematerijalne kulturne baštine, a svakako bi tu i rozalice trebale pronaći svoje mjesto.

7. Sažetak

Rozalice kao usmenoknjiževni minijaturni oblik

Rozalice as a Miniature Form of Oral Literature

Rozanje je glazbeni izričaj karakterističan za područje Karlovačkog Pokuplja. Poseban je način pjevanja koji je uvršten na Listu nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske. Rozalice su usmeni književni tekstovi koji se izvode načinom rozanja. Drugim riječima, rozalice su glavno sredstvo prenošenja određenih poruka recipijentima tijekom rozanja. Tekstove rozalica tijekom povijesti osmišljavali su pojedinci za vrijeme fizičkog rada, svadbenih svečanosti, prela i sličnih događanja. Dio su usmene književnosti kojima se u obliku deseteračkih distiha prenose običaji i vrednote jedne zajednice. Rozalica je minijaturni oblik koji je satkan od mnoštvo tema i motiva. Navedena lirska minijatura vrlo je slična poslovicama. Prema prikupljenoj, djelomičnoj građi ZAKUD-a, ponudila sam moguću klasifikaciju rozalica prema Kekezovu modelu klasifikacije poslovice. Rozalice su na taj način klasificirane prema ljubavnom, religijskom, sociološkom, etnološkom te glazbenom semantičkom polju.

Ključne riječi: *rozalice*, *rozanje*, Karlovačko Pokuplje, usmena književnost, minijaturni oblici, semantička polja

8. Literatura

1. Babić, Vanda; Vekić, Denis (2013.) *Smisao i značaj suvremenih medija u prikupljanju i proučavanju hrvatske usmenoknjiževne baštine*, In *Medias Res* 2, 162-172
2. Bošković–Stulli, Maja (1971.) *Usmena književnost u sklopu povijesti hrvatske književnosti* u: *Usmena Književnost* uredila M. Bošković Stulli, Školska knjiga, Zagreb
3. Bošković–Stulli, Maja (2010.) *O usmenoj književnosti izvan izvornog konteksta* u: *Folkloristička čitanka* uredile: Mirjana Hameršak i Suzana Marjanić, Naklada AGM i Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
4. Botica, Stipe (1995.) *Hrvatska usmenoknjiževna čitanka*, Školska knjiga, Zagreb
5. Botica, Stipe (2013.) *Povijest hrvatske usmene književnosti*, Školska knjiga, Zagreb
6. Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain (2007.) *Rječnik simbola*, Jesenski i Turk/Kulturni informativni centar, Zagreb,
7. Goldstein, Ivo (2008.), *Hrvatska 1918 – 2008*, EPHLiber, Zagreb
8. Jolles, Andres (2000.) *Jednostavni oblici*, Matica hrvatska, Zagreb
9. Kekez, Josip (1984.) *Poslovice i njima srodni oblici*, *Zavod za znanost o književnosti*, Zagreb
- 10.Kekez, Josip (1996.) *Poslovice, zagonetke i govornički oblici*, Matica hrvatska, Zagreb
- 11.Kekez, Josip (1998.) *Usmena književnost* u: *Uvod u književnost* uredili: Ante Stamać, Zdenko Škreb, Nakladni zavod globus, Zagreb
- 12.Klaić, Bratoljub (1984.) *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb
- 13.Kolić, Ivana (2014.) *Rozanje – tradicijsko pjevanje Karlovačkog Pokuplja kao oblik nematerijalne kulturne baštine*, Završni rad, Rijeka

- 14.Lauri, Honko (2010.) *Metode istraživanja usmenih priča u: Folkloristička čitanka* uredile: Mirjana Hameršak i Suzana Marjanić, Naklada AGM i Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
- 15.Lopašić, Radoslav (1895.) *Oko Kupe i Korane: Mjestopisne i povjestne crtice*, Naklada Matice hrvatske, Zagreb
- 16.Marošević, Grozdana (1986.), *Zapisi folklorne glazbe s područja Karlovačkog Pokuplja*, Etnološka tribina, 137 – 147 str.
- 17.Marošević, Grozdana (1994.) *Ojkanje u izvandinarskim područjima Hrvatske*, Etnološka tribina 17., 91 – 102 str.
- 18.Marošević, Grozdana (2010a), *Glazba četiriju rijeka, Povijest glazbe Karlovačkog Pokuplja*, Institut za etnologiju i folkloristiku i Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb
- 19.Marošević, Grozdana (2010b) *Rozganje-posebnost tradicijske kulture Karlovačkog Pokuplja*, Glas Gradski muzej Karlovac, IX, Karlovac, 82 – 85 str.
- 20.Solar, Milivoj (2001.) *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb
- 21.Užarević, Josip (2012.) *Književni minimalizam*, Disput, Zagreb
- 22.Vidiček, Biljana (2011.) *Stilistička analiza narodnih i pučkih lirskih pjesama*, Nova Croatica, V, Zagreb, 239-290 str.

Web izvori:

1. *Bećarac* preuzeto: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7153> posjet: 8. rujna 2016.
2. *Blazina* preuzeto s: <http://hjp.znanje.hr/>. posjet: 6. rujna 2016.
3. *Ganga, rera* preuzeto: <http://www.ricice.hr/ganga.html> posjet: 8. rujna 2016.
4. *Proštenje* <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50729> posjet: 7. rujna 2016.
5. *Ojkanje* preuzeto: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6234> posjet: 8. rujna 2016.

6. *Ruvo* preuzeto s: <http://hjp.znanje.hr/> posjet: 6. rujna 2016.
7. *Semantičko polje* preuzeto s:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dIZgXxg%253D
posjet: 16. kolovoza 2016.
8. *Sijelo* preuzeto s: <http://hjp.znanje.hr/> posjet: 6. rujna 2016.

Nosači zvuka:

1. 2. *večer selskih gucov*, Zajednica organizacija amaterskih kulturnih djelatnosti Karlovac, Karlovac, 2005.
2. 4. *večer selskih gucov*, Zajednica organizacija amaterskih kulturnih djelatnosti Karlovac, Karlovac, 2007.
3. 6. *večer selskih gucov*, Zajednica organizacija amaterskih kulturnih djelatnosti Karlovac, Karlovac, 2009.
4. 7. *večer selskih gucov*, Zajednica organizacija amaterskih kulturnih djelatnosti Karlovac, Karlovac, 2010.
5. 8. *večer selskih gucov*, Zajednica organizacija amaterskih kulturnih djelatnosti Karlovac, Karlovac, 2011.
6. 9. *večer selskih gucov*, Zajednica organizacija amaterskih kulturnih djelatnosti Karlovac, Karlovac, 2012.
7. KUD „Izvor“ Generalski Stol, *Vjenčanje i voženje ruva, stari svadbeni običaji našega kraja*, Generalski Stol, 2006.

Kazivači:

1. Kolić, Kata, 1943., Duga Gora, razgovor vođen u zimi 2014. godine, Duga Resa
2. Perač, Josip, 1962., Karlovac, razgovor vođen u proljeće 2014. godine, Rečica

9. Pojmovnik

Bećarac - deseterački distih. Vokalno-instrumentalni napjev karakterističan na području Baranje, Slavonije i Srijema.

Ganga – deseterački distih karakterističan za Imotsku krajinu.

Glasnice – sinonim za rozanje. Naziv karakterističan za rozanje na području Vrhovca.

Guci – specifičan glazbeni sastav. U sastav obično ulazi jedna ili dvije violine, bugarija i bajs (bas).

Ojkanje – poseban način pjevanja. Pretežno s područja Dalmatinskog zaleđa. Koriste se različite tehnike potresanje glasa posebnim načinom pjevanja „iz grla“. Podvrsta ojakanja je i samo rozanje.

Posamica – sinonim za rozanje. Naziv karakterističan za rozanje na području ozaljskoga kraja.

Posamič – sinonim za *rozanje*. Naziv karakterističan za rozanje na području draganićanskog kraja.

Rera – dvoglasnu grleno pjevanje karakteristično za Cetinsku krajinu.

Rozalica - deseterački dvostisi karakteristični za *rozanje*.

Rozanje – specifičan način pjevanja. Iznimno je melodično, a pjevanje pomalo nalikuje otenuatom govorenju, gdje rozalicu u dva deseteračka stiha, s početnim karakterističnim slogom „oj“ sažima svoj komentar na prethodni događaj, svoje osjećaje i razmišljanja. Postoje razni nazivi za ovo pjevanje.

Rozganje – sinonim za *rozanje*. Ovaj je naziv karakterističan za južnije dijelove Karlovačkog Pokuplja.

Samica – sinonim za *rozanje*. Naziv koji je karakterističan za sjevernije predjele Karlovačkog Pokuplja (Rečicu, Šišljavić).

10. Tekstovi rozalica

Tekstovi rozalica prikupljeni su na *Večerima selskih gucov* koji se održavaju od 2004. godine te na DVD-u običaj vjenčanja u izvedbi KUD-a „Izvor“. Popis DVD-ova nalazi se u poglavlju 8.

Obzirom na semantiku rozalica primjenjena je klasifikacija na: ljubavno, religijsko, sociološko, etnološko te glazbeno semantičko polje.

Ljubavno semantičko polje

1. Nema vatre bez tvoga dima,
Ljubavi što je bila prva. (Večer 2)
2. Ljubila sam i još mnogo prije,
Sad nek ljubi ko' ljubio nije. (Večer 2)
3. Ja sam mala, al` sam puna vruga,
Zato jesam svome dragom draga. (Večer 4)
4. Ljubila sam i ostala mi je,
Sad nek` ljubi ko` ljubio nije. (Večer 4)
5. Daleko je subota i sreda,
Mili dragi dođi preko reda. (Večer 4)
6. Mili Bože, koliko ljepote.
Kad bi znala ja bi kome dala. (Večer 4)
7. Ajde mala sitno me poljubi,
Da se tvoji ne poznaju zubi. (Večer 6)
8. Oću dragi, da ne vidi mama.
Al` bi rado s tobom bila sama. (Večer 6)
9. Reci dragi da me ni volio.
Kog je onda vruga dolazi. (Večer 6)
10. Ja sam svoje podravila milo,
Po sunašcu kad je zalazilo. (Večer 6)

11. Ja sam mala, al` sam puna vruga.
Zato jesam svome dragom draga. (Večer 6)
12. Nema vatre bez suhoga drva.
Ni ljubavi što je nekad bila. (Večer 6)
13. Ove noći mjesečine nema.
Spavaj dragi i meni se drijema. (Večer 6)
14. Šalu volim, šaliti se znadem.
U šali me milo zavolilo. (Večer 6)
15. Lezi mala na jelovo granje!
Pa ćeš znati što je milovanje. (Večer 6)
16. Dojdi dragi okolo i preko!
Šaraj staze da te ne opaze. (Večer 6)
17. Dođi diko, nije ti daleko!
Preko puta, ne trebaš kaputa. (Večer 7)
18. Nemoj diko kasniti na večer,
Ak` zakasniš ne ćeš imati sreće! (Večer 7)
19. Ja i dragi volimo se tajno!
Niko ne zna, samo nebo sjajno. (Večer 8)
20. Veli dragi da me ni volio.
Kog je vruga k meni dolazio! (Večer 8)
21. Ljubi dragi i cure i žene.
Samo nemoj zaboravit mene! (Večer 8)
22. Misliš diko da me neće niko?!
Moj golube, trojica me ljube. (Večer 8)
23. Nemoj diko žalit naše noći,
U ljubavi nema duplo noći. (Večer 8)
24. Četiri sam prevarila lole,
I tebe cu milo janje moje! (Večer 8)

25. Zapjevat ću da me dragi čuje.
Da me čuje, da mi ne tuguje! (Večer 9)
26. Ljubi dragi moja usta mala,
Ja ću tvoja, ako budem znala! (Večer 9)
27. Nisam dragoga vidjela od lani,
Čula jesam da mu majka brani! (Večer 9)
28. Sinoć mi se djevojka dopala,
Na potoku dok je noge prala. (Večer 9)
29. Dođi dragi, al' nemoj svečeras,
Ujutro sam slađa i od šećera. (Večer 9)
30. Ja malena dika malo veća,
Volimo se godina je treća. (Večer 9)
31. Četiri sam prevarila lole,
I tebe ću milo janje moje! (Večer 9)
32. Došla zima mila moja diko,
Ljubio me nije dugo niko! (Večer 9)
33. Nemoj diko zaboravit mene.
Grieh je ići oko tuđe žene! (Večer 9)
34. Da sam znala ne bi se udala,
Da ćeš piti i druge ljubiti. (Večer 9)

Religijsko semantičko polje

35. Ne vidio Boga i sunašca.
Oj, ne vidio Boga i sunašca. (Večer 4)
36. Volim diku ko` dragoga Boga,
Kad ga nema, volim i drugoga! (Večer 7)
37. Primte pozdrav i od nas i od Boga,
Prijatelji roda Hrvackoga! (Večer 8)

38.Molim Boga dragoga za sreću,
Ja ga nikad zaboravit neću! (Večer 9)

Sociološko semantičko polje

39.Sad se vozi škrinja i blazina,
A sutra će mila materina. (Kud „Izvor“)

40.Mlada mila rastužit ćeš majku,
Kud joj pružiš ruku na rastanku. (Kud „Izvor“)

41.Dobra večer svekrvice mila,
Snaša te je lipo pozdravila. (Kud „Izvor“)

42.Mili Bože što sam vragolasta,
Ja sam samo vesela seljanka. (Večer 2)

43.U ovom kraju nisam nikad bila,
Da se ne bi kome zamirila. (Večer 4)

44.Je li majka rodila koja,
Bećaricu kod je mene moja. (Večer 4)

45.Ja sam mlada i puna sam vraga,
Sretan onaj čija budem draga. (Večer 4)

46.Lako ti je poznati bećara,
Vino pije i zdravo se smije. (Večer 4)

47.Nemoj mala gledati bećara,
Od bećara nema gospodara. (Večer 4)

48.Poljubit ću što je umiljato,
Makar ništa ne imala zato. (Večer 4)

49.Moja mama i još dvije žene.
Moja mama i još dvije žene. (Večer 4)

50.Nema cvijeta kaj su jorgovani,
Ni života kaj su mlađani. (Večer 4)

51. Diko di si ove noći bio?

Druge žene opet ljubio. (Večer 4)

52. Mene majka rodla koja je.

U jeseni kad se žito žanje. (Večer 4)

53. Sve ću tako zaboravit lako,

Al' vruga ne mogu nikako! (Večer 6)

54. Kad se sjetim kak` je nekad bilo,

suze same padaju u krilo. (Večer 6)

55. Što ne može na stojeći dvije,

U birtiji popit rakije. (Večer 6)

56. Mili Bože koliko sam stara.

Moje srce još voli bećara. (Večer 6)

57. Bolje ti je sriću zavoliti,

Nego dvoje mladi rastaviti. (Večer 6)

58. Duga njiva, a široka brazda.

Nedam dragom da mi bude gazda. (Večer 6)

59. Oj, mladosti ja bi zaplakala.

Kad te nisam uživati znala! (Večer 7)

60. Bećar jesam od kad sam bila mala,

Još bećarim makar sam i stara. (Večer 8)

61. Ej, varaj mala ćaću svoga!

Ne ćeš mene imena ti tvoga! (Večer 8)

62. Oj, mladosti kud si prohujala?

Aj, što nisi malo sačekala. (Večer 8)

63. Moja mama tri ćeri imala,

Al' ni jednu gucu nije dala. (Večer 9)

64. Kravu dojam ti me zoveš diko,
Opašće mi mobitel u mliko!²¹ (Večer 9)

65. Cvati ružo, crven, beli, plavi.
Nek se kiti ko` je bečar pravi. (Večer 9)

66. Oj, mladosti kud si prohujala?
Što me nisi malo sačekala! (Večer 9)

67. Svi mi vele i vele i kažu,
Da mi oči varati pomažu. (Večer 9)

Etnološko semantičko polje

68. Netretiću, alaj si na glasu,
Krave oru, a volovi pasu. (Večer 2)

69. Al` su lepe zadobarske guce,
još su lepši ovi naši guci. (Večer 4)

70. Al` je lipo u našem selu,
Zvijezde sjaju, a curice pjevaju. (Večer 4)

71. Vučijaku selo umiljato,
U tebi sam našla svoje zlato. (Večer 4)

72. Selo moje, i brda i polje.
U tebi sam uvijek dobre volje. (Večer 4)

73. Gorica je lipo selo naše.
Dobri guci, a još bolje snaše. (Večer 6)

74. Oj, Poljice selo kraj Korane. (Večer 6)
U tebi sam izabrala janje. (Večer 6)

75. Mili su mi violine zvuci,
A najdraži iz Mostanja guci. (Večer 8)

²¹ Moderna verzija *rozalice* koja je inspirirana tehnologijom 21. stoljeća, mobilnim uređajem.

76.Lipo videt stare guce sada,
Okolice i Karlovca nam grada. (Večer 8)

77.Oj, Rečica selo zavijato,
U tebi sam izabrala zlato. (Večer 2)

Glazbeno semantičko polje

78.Gudač nosi šeširić u boji,
Gledaj curo kak mu lipo stoj. (Večer 4)

79.Gledaj oči koliko vas ima,
Ja ću vama zapjevati svima. (Večer 2)

80.Ovi svirci veselo sviraju,
Pa i mene u srce diraju. (Večer 4)

81.Al` su lipi na rubači puci,
Još su lipši Vučijaški guci. (Večer 4)

82.Oj, mjeseče bećarsko sunašce,
Noću siješ i bećare griješ. (Večer 4)

83.Grlo moje daj zaori bolje,
Da te čuje milo janje moje. (Večer 4)

84.Vesela sam kako ne bi bila,
Kad mi dragi violinu svira. (Večer 4)

85.Ovi su guci veseleg zanata,
Vi čuvate običaj Hrvata! (Večer 6)

86.Mila majko podaj me za guca,
Gudac gudi, čim zora zarudi! (Večer 6)

87.Svaka cura voli tamburaša,
A berdaša i cura i snaša! (Večer 6)

88.Volim guce, volim sve bećare.
Nema toga koj` će mi zabranit! (Večer 7)

89. Imam guca, imam i bećara.
Kad namigne, šešir mu se digne! (Večer 7)
90. Guci moji, violine vaše!
Vi ljubite i cure i snaše! (Večer 7)
91. Kad zasvira u srce te dira,
Kad zagudi život mi produži! (Večer 7)
92. Svaka cura sebi momka bira,
Ja ću onog kaj na bajsu svira. (Večer 7)
93. Udat ću se mlada za svirača.
Jer svirači spavaju bez gaća! (Večer 7)
94. Ja sam diku prodala za bonove,
A sada vražji bonovi ne važe. (Večer 7)
95. Sviraj svirče do zorice bjele,
Još su moje cipelice cjele. (Večer 8)
96. Grlo moje daj zapjevaj glasno.
Jutro rano i u večer kasno! (Večer 8)
97. Pivam svuda od jutra do mraka.
Najbolji su Drajsani s Vučjaka! (Večer 8)
98. Mila majko, udaj me za guca!
Gudac gudi, kad god se probudi. (Večer 8)
99. Tamburaši niste mene zvali,
Da bi skupa opet zapjevali. (Večer 8)
100. Kad zapjevam i malo zažmirim,
Svome diki srce uzmem mir. (Večer 8)
101. Dođi diko do mene ovamo,
Da pred svima skupa zapjevamo. (Večer 8)
102. Sladak šećer, još slađi tvoj cjelov,
Sad sviraju poljičanski guci! (Večer 8)

106.Mili Bože gledaš sa visine,

Ove guce i ove miline. (Večer 9)

107.Kad zapjevam ovako malena,

Srce puče da je od kamena. (Večer 9)